

Vydává Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd ve spolupráci s Českou národní bankou a Ministerstvem financí ČR prostřednictvím A.L.L. production, s.r.o., Praha

© UK Praha, Fakulta sociálních věd

Published by Charles University, Prague, Faculty of Social Sciences, in cooperation with the Czech National Bank and the Ministry of Finance of the CR, through the A.L.L. production, Ltd., Prague
© Charles University, Prague, Faculty of Social Sciences

Časopis je dokumentován v Social Science Citation Index (<http://www.isinet.com/>) a v elektronické verzi indexu EconLit (<http://www.econlit.org/>).

The journal is monitored by the Social Science Citation Index (<http://www.isinet.com/>) and the electronic EconLit index (<http://www.econlit.org/>).

OBSAH

Michal MEJSTŘÍK: Makroekonomické a finanční aspekty rozvoje eurozóny 310

Petr PROCHÁZKA: K postupu integrace českého bankovníctví do jednotného trhu EU 326

František TURNOVEC: Rozhodování o nadměrných rozpočtových deficitech v EMU 348

Martin CINCIBUCH – David VÁVRA: Na cestě k EMU: Potřebujeme flexibilní měnový kurz? 361

Informace pro čtenáře 384

CONTENTS

Michal MEJSTŘÍK: Macroeconomic and Financial Aspects of Euro-Area Development 310

Petr PROCHÁZKA: The Integration of Czech Banking into the European Single Market 326

František TURNOVEC: Decision Making on Excessive Deficits in the EMU 348

Martin CINCIBUCH – David VÁVRA: Road to EMU: Do We Need a Flexible Exchange Rate? 361

Toto číslo předáno do sazby: 3. 5. 2000

Souhlas k tisku: 2. 6. 2000

*Autorská práva vykonává vydavatel (viz § 4 zák. 35/1965 Sb. ve znění změn a doplňků). Užití části nebo celku publikovaných textů – vč. publikovaných zpracovaných znění judikátů –, rozmnožování a šíření jakýmkoli způsobem (zejména mechanickým nebo elektronickým) bez výslovného svolení vydavatele je **zakázáno**.*

Redakce prosí autory, aby při předávání příspěvků uváděli celé své jméno, adresu domů i na pracoviště, telefonní, faxové a e-mailové spojení. K příspěvku je nezbytné přiložit anglické resumé (o rozsahu maximálně 150 slov). Příspěvek by neměl přesáhnout 25 normovaných rukopisných stran, a to včetně grafů a tabulek. Pro elektronickou podobu prosíme používejte program Word (až do verze 97).

*Redakce předpokládá, že příspěvek nabízený k publikaci v tomto časopise je **originální**, tedy že dosud nebyl nabídnut a bez souhlasu redakce ani nebude nabídnut k publikaci jiné redakci nebo jinému vydavateli. Pokud tomu tak není, prosíme o písemné sdělení této skutečnosti.*

K postupu integrace českého bankovníctví do jednotného trhu Evropské unie

Petr PROCHÁZKA*

Zavedení jednotné měny 11 členskými zeměmi Evropské unie na počátku roku 1999 se i po roce a půl – nehledě na politicky zabarvené diskuze o síle či slabosti jednotné měny, optimálním poměru eura a dolaru či nízké transparentnosti ECB – jeví jako nesporný úspěch. Finanční trhy vzaly novou měnu za svou a ta plně nahradila německou marku v roli druhé nejdůležitější rezervní měny světa. Teprve budoucnost ukáže, do jaké míry je nově utvářená měnová zóna¹ optimální; společná měna však zcela jistě nedovolí, aby EU ustrnula ať už legislativně, nebo institucionálně ve své současné struktuře. Evropská integrace bude dále pokračovat nejenom ve směru rozšíření měnové zóny na další „ochotné“ země dosavadní patnáctky. EU bude nucena věcně a posléze systémově řešit problémy spojené s rozdílnou mírou pružnosti trhů práce v jednotlivých členských zemích, s tlaky na růst fiskálních transferů a podobné problémy, bude ale i v historicky krátké době čelit „východnímu“ rozšíření. Přitom ani jedna z kandidátských zemí, chtě-li skutečně vstoupit do EU, nebude mít stejnou šanci, jakou si v minulosti vydobýly Velká Británie či Dánsko; pro nováčky bude vstup zároveň znamenat závazek přijmout v horizontu daném splněním konvergenčních kritérií společnou měnu.

Předkládaný příspěvek se bude zabývat tématem integrace ČR do EU v oblasti bankovníctví – centrálního i komerčního – a pokusí se odpovědět na otázku, jak dalece integrace v této oblasti pokročila, a to nejenom po stránce formální, dané např. Evropskou dohodou, Přístupovým partnerstvím, plněním Národního programu přípravy na členství, ale i po stránce faktické, vyjádřené mírou harmonizace legislativy a institucí, mírou rozvoje finančních trhů, mírou a charakterem jejich regulace a samoregulace a podobně. Vstup ČR do EU je v kontextu následujících pasáží považován pouze za jednu z etap integračního procesu, který bude vrcholit nahrazením domácí měny eurem jako nejzazší etapou, kterou lze dnes za předpokladu středně- až dlouhodobě relativně bezporuchového vývoje EU dohlédnout.

* Petr Procházka – Česká národní banka, člen negociačního týmu ČR (e-mail: Petr.Prochazka@cnb.cz)
Za cenné připomínky děkuje autor kolegům z ČNB; jakékoli chyby či opomenutí jsou samozřejmě autorovy vlastní. Úvahy a názory zde prezentované nemusejí být nutně totožné s oficiálním stanoviskem ČNB.

¹ Pokud bude v dalším textu užíván výraz „eurozóna“, bude myšlena oblast použití společné měny – eura – jako zákonného platidla; budeme-li hovořit o „eurosystému“, budeme mít na mysli institucionální pohled zahrnující ECB a (dosud) 11 národních centrálních bank eurozóny.

Pro větší přehlednost jsou dále

- z *časového hlediska* definovány různé *etapy integrace*,
- z *věcného hlediska* rozlišovány *faktory integrace*, u nichž jsou odlišeny:
 - podmínky pro vstup ČR do EU v dané oblasti,
 - míra připravenosti ČR a stav negociací (zhruba k začátku března roku 2000),
 - nutnost další konvergence po vstupu ČR do EU.

1. Etapy a faktory předcházející zavedení společné měny v ČR

Před vysvětlením dále uplatněného pojetí etap integrace a způsobu, jakým jsou definovány faktory ovlivňující postup tohoto procesu, se zastavme u dvou pojmů, které se občas zaměňují – u kodaňských a maastrichtských kritérií. První z nich – *kodaňská kritéria* – jsou soubor podmínek pro vstup kandidátské země do EU. Mezi ně patří:

- dosažení stability institucionálního uspořádání země, které zajistí demokracii, fungování právního řádu, lidských práv a respektování a ochranu menšin;
- existence fungující tržní ekonomiky, včetně schopnosti odolávat konkurenčním tlakům a tržním silám v rámci EU, což mj. vyžaduje dostatečný stupeň makroekonomické stability, včetně odpovídající stability cen, kdy hospodářské subjekty budou moci přijímat rozhodnutí v atmosféře stability a předvídatelnosti, a dostatečně rozvinutý finanční sektor, který je schopen směřovat úspory do produktivních investic;
- schopnost přebírat závazky plynoucí z členství, včetně přijetí cílů politické, hospodářské a měnové unie.

Tento soubor byl definován v roce 1993 na zasedání Evropské rady v Kodani pro kandidátské země tzv. východní vlny rozšíření; u předchozích kandidátů bylo splnění řady podmínek, na rozdíl od zemí v transformaci, považováno za automatické a *důraz* byl kladen především na *aplikaci* komunitárního práva a institucí, tzv. *acquis communautaire* (zkráceně *acquis*). Ta je samozřejmě jednou z klíčových podmínek vstupu i nadále.

Splnění kodaňských kritérií a aplikace *acquis* jsou tedy podmínkou nutnou, nikoli však pro přijetí země do EU automaticky postačující. Rozhodnutí samo ovlivňují i širší politické faktory, neboť vstupní dokumenty podléhají ratifikaci parlamenty všech zúčastněných zemí.

Známa *maastrichtská* neboli *konvergenční kritéria* nejsou spojována se vstupem země do EU, ale s pozdější etapou integrace – s přijetím společné měny. Jde o soubor většinou měřitelných podmínek, na jejichž splnění závisí vstup členské země do eurozóny, jejímž klíčovým definičním znakem kromě společné měny je i společná měnová politika uplatňovaná prostřednictvím Evropského systému centrálních bank (ESCB) při ústřední roli Evropské centrální banky (ECB). Základní kritéria jsou dvě v měnové oblasti (úroveň inflace nesmí o více než 1,5 % překročit inflaci měřenou jako průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací, dlouhodobé úrokové sazby nesmějí o více než 2 % překročit sazby ve stejných zemích), dvě v oblasti fiskální (schodek veřejných rozpočtů nesmí v běžném roce přesáhnout 3 % HDP, veřejný dluh nesmí přesáhnout 60 % HDP) a požadavek kurzové stability (nejméně dvouletá bezproblémová účast v systému měnových kurzů ERM II, se stanove-

nou centrální paritou měny na euro, uvnitř fluktuačního pásma $\pm 15\%$ ²). Za dodatečné kritérium je považován striktní požadavek nezávislosti centrální banky a její orientace na cenovou stabilitu. Vzhledem k politické citlivosti posledně jmenovaného požadavku a k závazku přijmout později společnou měnu je od kandidátů požadováno splnění tohoto požadavku už při vstupu.

V dalším textu se budeme blíže zabývat řadou témat, která jak s kodaňskými, tak maastrichtskými kritérii úzce souvisejí; proto jejich stručná rekapitulace. Nyní tedy lze přistoupit k naznačené *etapizaci*. Ve středním až dlouhém období před ČR stojí následující možné *integrační fáze*:

- příprava na členství ČR v EU
- členství ČR v EU prozatím bez účasti v kurzovém mechanismu (ERM II)
- členství ČR v EU včetně účasti v kurzovém mechanismu (ERM II)
- splnění konvergenčních kritérií a vstup do pásma společné měny

Každá z těchto etap bude svým způsobem kvalitativně odlišná a na ekonomiku budou v různých etapách působit s rozdílnou intenzitou rozdílné faktory. Druhá a třetí etapa mohou navíc v závislosti na vývoji hospodářské situace a politickém rozhodnutí splynout. Předmětem článku nebude možnost, jakou by představoval např. jednostranný závazek kurzové stability před vstupem do EU mimo oficiální systém ERM II a jeho případné pozdější uznání ze strany institucí EU jako splnění jednoho z konvergenčních kritérií. Dosud k takovému postupu chybí precedens a jeho vytvoření je málo pravděpodobné – mj. i proto, že vstupní úroveň centrální parity kurzu domácí měny k euru je v rámci ERM II určována dohodou všech zúčastněných členských zemí a ECB; té by při vyhlášení jednostranného závazku zřejmě nešlo dosáhnout.

Pro strategické úvahy v oblasti bankovníctví, na kterou se dále zaměříme, budou mít význam především následující *faktory* charakterizující průběh procesu *integrace*:

- makroekonomické podmínky jako rámec pro podnikání
- devizový režim, resp. proces liberalizace pohybu kapitálu
- institucionální podmínky (zejména konkrétní podoba nezávislosti centrální banky a zákaz financování veřejného sektoru)
- harmonizace bankovní legislativy
- ostatní mikroekonomické a institucionální předpoklady (zejména dokončení procesu liberalizace cen, kvalita dohledu nad finančními trhy, soutěž a podmínky regulace ve finančním sektoru, doprivatizace bank, kritický balík legislativy a vymahatelnost práva)

2. Makroekonomické podmínky

2.1. Podmínky pro vstup do EU

Z výše uvedeného vyplývá, že z hlediska makroekonomického rámce jsou podmínky pro vstup do EU stanoveny pouze velmi obecně, na úrovni dané kodaňskými kritérii jako „dostatečný stupeň makroekonomické stability“.

² Jde o současnou podobu kritéria kurzové stability; fluktuační pásmo bylo původně užší, systém ERM II existuje teprve od ledna 1999.

Zvlášť je zmiňována pouze stabilita cen a nutnost demonstrovat „schopnost přebírat závazky plynoucí z členství, včetně přijetí cílů politické, hospodářské a měnové unie“. Zmínka o politické unii, která však ani zdaleka neexistuje mezi současnými členy EU a je do určité míry – vzhledem k nestejně míře akceptování této myšlenky – tabuizovaným tématem, pochází z novel textu Římských smluv a neměla by uniknout pozornosti politologů a politiků. Abstrahujeme-li od ní v rámci ekonomických úvah a budeme-li si všimnout pouze ostatních částí sdělení, dojdeme k závěru, že zmiňovaná obecnost je pouze zdánlivá.

Má-li být kandidátská země schopná přijmout cíle hospodářské a měnové unie, neměl by se vývoj jejího hospodářství od vývoje v Unii vzdalovat, ale naopak by se měly oba tyto vývoje sbližovat. Nejsou-li konvergenční kritéria v žádném případě kritérii vstupu do EU, představují na druhé straně „limitní hodnoty“ nebo lépe „interval“, k nimž by se příslušné *nominální* veličiny – bez ohledu na skutečný termín vstupu – měly přibližovat.³ Na druhé straně je zřejmé, že alespoň konvenční měření odhaluje značnou výkonnostní mezeru mezi kandidátskými zeměmi a členy současnými. Odtud plynou určité obavy z „východního“ rozšíření především mezi výkonnostně slabšími státy EU, protože jedním ze způsobů zužování této mezery – kromě zesílení toků soukromého kapitálu, o němž bude řeč v následující části – by byly i masivní fiskální transfery. Platí proto, že ta země, již se podaří zmiňovanou mezeru zúžit už před vstupem do Unie, bude v očích současných členů, kteří budou o přijetí rozhodovat, svým způsobem zvýhodněna. Mimo jiné odtud plyne důležitost i *reálné konvergence* a – agregátně vyjádřeno – prioritá hospodářského růstu. Diskuze na téma, do jaké míry jsou tyto cíle sladitelné či naopak v rozporu, probíhaly a dosud do určité míry probíhají. Svůj odraz a nástin řešení však našly v dokumentech, které zahájily v dané oblasti éru nových vztahů mezi kandidátskými zeměmi a Evropskou unií.

2.2. Míra připravenosti

Povinností členských států je každoročně předkládat k posouzení plány hospodářské konvergence, které jsou zaměřeny na plnění maastrichtských kritérií. Po schválení těchto plánů na úrovni Rady ministrů se stávají závaznými a odchylky od jejich záměrů je nutné složitě zdůvodňovat a následně korigovat. Přidružené země začaly paralelně s vyjednáváním o vstupu pracovat na obdobném úkolu: předkládat jednou ročně ke společnému posouzení s Evropskou komisí vládou schválenou tzv. střednědobou hospodářskou strategií, která má svou povahou ke konvergenčním plánům poměrně blízko. Vzhledem k tranzitivnímu charakteru ekonomik kandidátských zemí je však významná i strukturální část strategie; důraz je kladen na podporu splnění předvstupních, tj. kodaňských kritérií. Cesta k prvnímu „společnému posouzení“ byla v případě ČR několikastupňová. Již v roce 1998 schválila vláda ČR dokument „*Hospodářská strategie vstupu do EU: východiska a směry řešení*“, který rámcově definoval východiska hospodářské politiky tranzitivní české ekonomiky v kontextu evropské inte-

³ Toto pojetí v materiálu „Eurosystém a rozšiřování EU“, publikovaném v únoru 2000, v plné míře podpořila Evropská centrální banka.

grace. Na začátku roku 1999 byla zveřejněna „*Dlouhodobá měnová strategie ČNB*“, která jako cílovou hodnotu čisté inflace pro rok 2005 na základě analytické argumentace stanovila dvě procenta široký interval kolem střední hodnoty ve výši 2 % – tedy úroveň odpovídající dnešním hodnotám dosahovaným v rámci eurozóny. Zároveň do tohoto období předpokládala i ukončení deregulace cen a reformy nepřímých daní, což by automaticky znamenalo sblížení dnes používaného ukazatele míry čisté inflace s mírou inflace vyjádřenou pomocí indexu spotřebitelských cen.

Po zveřejnění tohoto materiálu vypukla poměrně ostrá diskuze na výše zmíněné téma nominální versus reálná konvergence, neboli diskuze, která z priorit je přednější: stabilita cen, nebo růst? Falešnost takto postavené otázky se naštěstí projevila v návaznosti na práce na hospodářské strategii vlády; ta byla pod názvem „*Hospodářská strategie vstupu do Evropské unie – konkurenceschopnost, růst, zaměstnanost, solidarita*“ zveřejněna v květnu 1999 a již v průběhu jejího dokončování začal pracovat společný tým vlády, centrální banky a Evropské komise na historicky prvním podkladu ke společnému posouzení hospodářské politiky vlády ČR. To bylo dokončeno na přelomu let 1998 a 1999 a slavnostně podepsáno v Bruselu v listopadu 1999.

Dokument s názvem „*Společné zhodnocení priorit hospodářské politiky České republiky*“ po zhodnocení aktuální ekonomické situace a stanovení diagnózy předkládá dva alternativní makroekonomické scénáře – prorůstový a setrvačný – a realizaci prorůstového scénáře dále upřesňuje v návrhu střednědobé ekonomické politiky. Hlavní cíl ekonomické politiky vidí v plnění kodaňských kritérií a současně ve zúžení mezery v ekonomické úrovni mezi ČR a EU prostřednictvím podpory trvalého zvyšování konkurenceschopnosti české ekonomiky při zdokonalení sociální záchrané sítě, jež by tlumila negativní dopady restrukturalizace na obyvatelstvo. Aníž bych se pouštěl do interpretací dokumentu, který byl ostatně zveřejněn, pro přehlednost z něj dále přebíráme tabulku, která oba scénáře srovnává – viz *tabulka 1*.

Z tabulky 1 je zřejmé, že prorůstová varianta je připravena v souladu s navrhovaným dlouhodobým cílem ČNB a že se tedy v citovaném dokumentu podařilo sladit pohled vlády a centrální banky na definování priorit a vhodného mixu makroekonomických politik. Je pravděpodobné, že schopnost dobrat se v diskuzi konsenzu a promítnout jej do návrhu hospodářské politiky je Evropskou komisí hodnocena stejně vysoko jako kvalita identifikace úzkých hrdel ekonomiky a snaha o maximální transparentnost při jejich překonávání. Pokud bude navrhovaná politika i úspěšně realizována, znamená pro hospodářské subjekty možnost podnikat v nízkoinflačním stabilním prostředí s liberalizovanými kapitálovými toky a investičními příležitostmi.⁴

Vlastní negociace ke kapitole „*Hospodářská a měnová unie*“ se zaměřily vzhledem k povaze vyjednávání na institucionální a legislativní otázky – především v oblasti nezávislosti centrální banky a zákazu privilegovaného přístupu vlády k financování –, a proto budou diskutovány ve 4. části.

⁴ Pro úplnost je nutné dodat, že střednědobá ekonomická politika je dále v dokumentu popisována v 5 okruzích, k nimž patří měnová a kurzová politika, fiskální politika a zdanění, ekonomická restrukturalizace, zemědělská politika, sociální a regionální politika a politika na pracovním trhu.

TABULKA 1 Scénáře střednědobého vývoje hospodářství České republiky v období let 2000 až 2002 a 2003 až 2005

ukazatel	1998	1999	2000–2002			2003–2005		
	skutečnost	prognóza ^a	scénář setrvačný	scénář prorůstový	rozdíl	scénář setrvačný	scénář prorůstový	rozdíl
<i>průměrná roční tempa růstu v %, stálé ceny roku 1995</i>								
HDP	-2,3	-1,0	1,6	2,1	+0,5	2,0	5,0	+3,0
spotřeba domácností	-3,0	1,2	1,7	1,4	-0,3	1,9	3,7	+1,8
spotřeba státu	0,8	3,2	1,0	1,0	+0,0	1,2	1,8	+0,6
hrubá tvorba fixního kapitálu	-3,8	-5,7	2,3	2,8	+0,5	3,1	6,0	+2,9
vývoz včetně služeb	10,7	4,2	5,1	6,4	+1,3	5,8	8,3	+2,5
dovoz včetně služeb	7,9	4,0	5,0	5,8	+0,8	5,7	7,4	+1,7
<i>průměrná roční tempa růstu v %</i>								
průměrná nominální mzda	9,3	8,5	7,4	6,7	-0,7	5,6	6,5	+0,9
průměrná reálná mzda ^b	-1,3	6,2	3,1	2,0	-1,1	2,3	2,5	+0,2
průměrná reálná mzda ^c	-1,5	5,1	3,2	2,3	-0,9	2,6	3,1	+0,5
produktivita práce ^d	-0,9	1,5	3,2	3,4	+0,2	2,6	4,6	+2,0
spotřebitelské ceny ^e	10,7	2,2	4,2	4,6	+0,4	3,2	3,9	+0,7
deflátor HDP	11,0	3,2	4,1	4,3	+0,2	2,9	3,3	+0,4
HDP v běžných cenách	8,4	2,2	5,7	6,4	+0,7	5,0	8,5	+3,5
peněžní zásoba M2 ^e	6,6	10,0	6,2	8,2	+2,0	5,0	9,5	+4,5
zaměstnanost (civilní) ^g	-1,4	-2,5	-1,6	-1,3	+0,3	-0,6	0,4	+1,0
<i>míry v daném období</i>								
míra nezaměstnanosti v % pracovních zdrojů ^f	7,5	10,8	13,0	12,7	-0,3	14,7	10,8	-3,9
saldo běžného účtu platební bilance v % HDP	-1,9	-1,2	-1,8	-0,8	+1,0	-2,2	+0,7	+2,9
saldo veřejných rozpočtů v % HDP ^g	-1,5	-3,3	-2,4	-2,1	+0,3	-5,7	-2,5	+3,2

poznámky: ^a modelová prognóza pro běžný rok

^b nominální mzda deflovaná indexem spotřebitelských cen

^c nominální mzda deflovaná implicitním deflátorem HDP

^d HDP na pracovníka ve stálých cenách

^e roční průměr

^f údaje ke konci roku

^g včetně příjmů z privatizace

2.3. Konvergence po vstupu

Z výše uvedeného vyplývá, že po vstupu ČR do EU dojde v oblasti hospodářské a měnové politiky k dalšímu omezení suverenity rozhodování národních orgánů; ta se bude při postupu do dalších integračních fází stále více vytrácet. Schematicky řečeno:

- kurzová politika se stane „věcí společného zájmu“ s ostatními státy EU (alespoň co se týká možného jednostranného znehodnocení kurzu domácí měny);
- konvergenční plány se stanou závaznými a budou se zaměřovat na plnění maastrichtských kritérií;
- jakmile se domácí autority rozhodnou vstoupit do kurzového systému ERM II, budou muset dohodnout s ostatními zúčastněnými členskými zeměmi, EK a ECB vstupní úroveň centrální parity;
- toto rozhodnutí může být učiněno jak v okamžiku vstupu do EU, tak později; proto platí, že podle současných pravidel je nejkratší možný interval mezi vstupem do EU a zavedením eura 2 roky;
- centrální banka se stane relativně autonomní součástí Evropského

systému centrálních bank a budou se na ni vztahovat práva a povinnosti členských bank mimo eurozónu;

- po splnění konvergenčních kritérií ztratí centrální banka v klíčových otázkách (měnová politika) svou národní autonomii, bude se naopak aktivně účastnit rozhodování o měnové politice eurozóny.

Relevantní otázky, které by si měly národní autority při rozhodování o optimálním načasování jednotlivých etap položit, jsou nejméně dvě:

- Do jaké míry – v podmínkách malé otevřené ekonomiky s liberalizovanými toky kapitálu – suverenitu vlastně ztrácíme a do jaké míry tuto ztrátu kompenzuje spoluúčast na rozhodování o celoevropských záležitostech?
- Za jakých podmínek – míra dosažené makroekonomické stability, sladění hospodářského cyklu, ale i institucionálního rámce, legislativního ukotvení a relativní ekonomické vyspělosti – si můžeme dovolit „postoupit“ do dalšího „integračního patra“?

Na druhé straně se hospodářská politika stává díky našim integračním snahám předvídatelnější a transparentnější, protože cíle jsou poměrně jasně definovány a vzhledem k postupu od kodaňských k maastrichtským kritériím je i trajektorie do značné míry předurčena. V následujících částech se pokusíme ukázat, že ve sledované oblasti bankovníctví je i právní a institucionální rámec buď do značné míry kompatibilní se standardy EU, nebo je jeho vývoj poměrně jasně předurčen.

3. Devizový režim

3.1. Podmínky pro vstup do EU

Národní hospodářství států EU je legislativně i fakticky založeno na 4 základních svobodách, jimiž jsou: (1) volný pohyb zboží, (2) volný pohyb služeb, (3) volný pohyb kapitálu, (4) volný pohyb osob.

Pro kandidátské země v plném rozsahu platí, že ještě před vstupem do EU musejí dosáhnout stejné míry liberalizace, jaká je obvyklá uvnitř Unie. V oblasti pohybu kapitálu to znamená prakticky jeho plné uvolnění, což koneckonců konvenuje i se závazky ČR vůči OECD. Konstrukce „4 svobod“ (zakotvených v Římských smlouvách v roce 1957) byla vědecky podepřena pracemi R. A. Mundella v oblasti teorie optimálních měnových zón a je v souladu s poznatkem této teorie, že liberalizace pohybu výrobních faktorů je nutným předpokladem pro vytvoření měnové zóny, pokud mezi jejími součástmi nemá zároveň docházet k neudržitelným fiskálním transferům či k vysoké regionální nezaměstnanosti.

Odpovídajícími právními normami Společenství v oblasti volného pohybu kapitálu jsou Římské smlouvy a jejich novely včetně Jednotného evropského aktu, tedy primární legislativa. Závazky ČR jako kandidátské země jsou pak zakotveny v Evropské dohodě v člancích 45 a 61.

3.2. Míra připravenosti a stav negociací

Jeden z hlavních kroků na cestě do EU v oblasti liberalizace pohybu kapitálu byl učiněn již v roce 1995. V jeho průběhu byl v únoru na základě

asociační evropské dohody liberalizován dvoustranný pohyb přímých investic, v říjnu pak vstoupil v platnost nový devizový zákon, který nejen dokončil již započatou liberalizaci běžného účtu platební bilance (závazek podle článku VIII Dohody o MMF), ale prakticky uvolnil příliv kapitálu do ČR a do značné míry liberalizoval i jeho odliv. Na konci téhož roku byla ČR přijata za řádného člena OECD. Toto přijetí doprovázelo předložení harmonogramu dalšího postupu liberalizace pohybu kapitálu s horizontem dokončení v období 3–5 let.

K 1. lednu 1999 byly vládním nařízením č.129/98 uvolněny některé další operace (jako např. poskytování finančních úvěrů cizozemcům, používání zajišťovacích prostředků, operace s finančními deriváty, přímý nákup zahraničních cenných papírů a vydávání zahraničních cenných papírů v tuzemsku nebo jejich uvedení na tuzemský trh). Dosud „splatné“ jsou tedy následující závazky:

- zrušení transferové povinnosti a uvolnění zakládání účtů v zahraničí pro tuzemce (do konce roku 2000 vůči OECD, vůči EU do doby vstupu);
- přesunutí depozitní povinnosti (§ 29 devizového zákona)⁵ mezi opatření definovaná pro nouzový stav v devizovém hospodářství;
- uvolnění nabývání nemovitostí v ČR pro cizozemce (vůči OECD ne dříve než v roce 2001), kde již Evropská dohoda obsahuje závazky:
 - do konce roku 2001 umožnit nabývání tuzemských nemovitostí pobočkami zahraničních společností a zastoupení ze zemí EU se sídlem v ČR pro účely podnikání (čl. 45, odst. 7),
 - do konce roku 2005 uvolnit nabývání tuzemských nemovitostí včetně přírodních zdrojů, zemědělské půdy a lesů pro podnikání společností a státních občanů ES (čl. 45, odst. 1 a 7);
- uvolnění některých omezení v oblasti přímých investic, resp. vstupu do odvětví (např. telekomunikace, letecká doprava; dosud nejasná je situace u hypotečního bankovníctví);
- odstranění překážek volného pohybu kapitálu v oblasti finančního trhu a služeb (např. přechod z povolovacího na registrační režim při vydávání dluhopisů, umožnit tuzemcům uzavřít životní pojištění i u pojišťoven z členských zemí EU).

Mnohostranný i dvoustranný screening ke kapitole volný pohyb kapitálu proběhl již v závěru roku 1998 a s výjimkou oblasti zemědělské půdy, lesů a tzv. vedlejšího bydlení, v níž česká strana později podala žádost o přechodné období, nebyly identifikovány žádné další třetí plochy. U výše uvedených závazků plynoucích z Evropské dohody ČR v plném rozsahu potvrdila svou připravenost je dodržet. Závazky „splatné“ před vstupem ČR do EU budou splněny v několika krocích:

- restrikce spojené s účty tuzemců v zahraničí budou odstraněny nařízením vlády ČR s účinností od 1. 1. 2001;
- pro odstranění zbývajících restrikcí vyplývajících z devizového zákona bude zákon novelizován tak, aby závazky vůči OECD a vyplývající z Ev-

⁵ Depozitní povinnost, původně v zákonu konstruovaná jako specifický nástroj proti nadměrnému přílivu kapitálu, nebyla použita ani v (z tohoto pohledu) nejkritičtějších letech 1995–96; v roce 1997, kdy byla krizová situace následující po spekulativním útoku na českou měnu vyřešena fundamentálně změnou kurzového režimu, zavázala se ČR vůči OECD, že toto – s kódy liberalizace nekompatibilní – opatření použije pouze v souladu s jejích ustanoveními a že při nejbližší novele zákona bude přesunuto tam, kam náleží, tj. mezi nouzová ustanovení pro případ bezprostřední hrozby krize platební bilance země.

- ropské dohody byly splněny nejpozději k 31. 12. 2001, resp. u závazků splatných po roce 2002 ke dni vstupu do EU;
- zbývající sektorová omezení⁶ budou odstraňována postupně, nejpozději však do doby vstupu ČR do EU.

3.3. Konvergence po vstupu

Pokud vyjedná ČR přechodné období v oblasti nákupu sekundárních nemovitostí, lesů a zemědělské půdy cizozemci, bude jeho délka zároveň obdobím, v jehož průběhu i v této oblasti bude dosud „konvergence“ probíhat. Dojde-li zároveň k významnému omezení pohybu některého z dalších výrobních faktorů, bude nutné analyzovat tyto restriktce z hlediska jejich dopadů na optimalitu měnové zóny mezi ČR a eurozónou a podle výsledků analýzy bude případně upraven harmonogram postupu do dalších integračních fází. Rovnici – minimální doba mezi vstupem do EU a přijetím eura je vzhledem ke „kurzovému pravidlu“ (členství v ERM II) rovna 2 roků – mohou významně modifikovat vnější faktory, v tomto případě právě délka zmíněných přechodných období.

Z hlediska bankovního a koneckonců i podnikového sektoru lze shrnout: před vstupem do EU bude devizový režim v ČR vysoce liberalizován a zejména v bankovním sektoru budou konkurenční tlaky velmi silné. Na druhé straně se i českým subjektům otevrou nové a lepší možnosti diverzifikace portfolií, investování do zahraničí, zajišťování otevřených pozic a rizik a případné mezinárodní expanze než dosud.

4. Institucionální podmínky

4.1. Podmínky pro vstup do EU

Obecné vymezení z pozice kodaňských kritérií – dosažení stability institucionálního uspořádání země – je z národohospodářského pohledu a specificky v oblasti bankovníctví upřesněno Římskými smlouvami a jejich novelami. Jak již bylo uvedeno zde v části 1, ačkoli splnění maastrichtských kritérií není požadováno na vstupu do EU, je vzhledem k závazku přijmout později společnou měnu od kandidátů očekáváno dosažení nezávislosti centrální banky už při vstupu.

Problematika Hospodářské a měnové unie je pokryta v rámci hlavy VII Smlouvy (poslední úprava je ze známé Maastrichtské smlouvy platné od listopadu 1993, odkazy v dalším textu jsou číslovány na základě zatím posledních novel – Amsterdamské smlouvy účinné od 1. 5. 1999), součástí smlouvy jsou mj. i Protokol o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky a Protokol o konvergenčních kritériích (který nás v souvislosti se vstupem do EU bude zajímat pouze do určité míry, jak bylo vysvětleno výše). Ačkoli jde o tzv. primární legislativu, jejíž ustanovení budou od okamžiku vstupu platná přímo, ve vnitrostátním právu je nutné

⁶ Připomeňme si, že vstup cizozemců do bankovního sektoru byl upraven plně na bázi národního zacházení tzv. velkou novelou zákona o bankách v roce 1998, kdy byl sjednocen povolovací režim při nákupu akcií existujících českých bank pro tuzemce a cizozemce.

alespoň odstranit všechna ustanovení, která by mohla být s evropskou právní úpravou v rozporu. V praxi členských zemí navíc bývají klíčová ustanovení v domácím zákonodárství zopakována.

Principy, které je třeba do české legislativy promítnout, jsou následující:

- nezávislost centrální banky,
- zákaz financování veřejných institucí ze zdrojů centrální banky,
- zákaz privilegovaného přístupu veřejných institucí ke zdrojům financování,
- harmonizace statistiky v oblastech klíčových pro koordinaci hospodářské politiky a pro provádění měnové politiky.

Nezávislost centrální banky je chápána jako:

- a) *institucionální* (centrální banky nemohou požadovat nebo přijímat pokyny od orgánů ES, vlády členského státu nebo jiného orgánu; čl. 107 Smlouvy, čl. 7 Statutu);
- b) *osobní* (funkční období vrcholných orgánů musí být dostatečně dlouhé – alespoň 5 let – a jejich představitelé nemohou být odvoláni vládou; čl. 14 Statutu);
- c) *funkční* (stanovení hlavního cíle – cenové stability – a odpovědnosti za jeho plnění; čl. 105 Smlouvy, čl. 2 Statutu);
- d) *finanční* (vláda nesmí ovlivňovat rozpočet centrální banky a nesmí využívat centrální banku k financování státních výdajů; čl. 104 Smlouvy).

Zákaz financování veřejných institucí ze zdrojů centrální banky se vztahuje na veřejný sektor jako celek a na jakoukoli formu financování od přímého úvěru přes nákup pokladničních poukázek (nebo jiných typů cenných papírů emitovaných veřejným sektorem) na primárním trhu po jakýkoli „sponzoring“. V praxi dokonce ECB posuzuje, zda národní centrální banky při svých operacích na sekundárním trhu tento zákaz neobcházejí.

Zákaz privilegovaného přístupu veřejných institucí ke zdrojům financování neznamená pouze nepřipustnost přednostního nebo „dotovaného“ (myslen je přístup k financování za nižší náklady, než by bylo na trhu obvyklé) poskytování zdrojů od bankovního sektoru; zahrnuje i případy, kdy by např. pravidla umístování aktiv platná pro institucionální investory upřednostňovala jakýmkoli způsobem investice do cenných papírů domácích veřejných autorit jakéhokoli stupně a nebyla tedy vedena pouze snahou o obvyklou opatrnost (*prudential rules*).

Harmonizace statistiky zahrnuje statistiku platební bilance, měnovou statistiku, bankovní dohled a vládní finance. Týká se tedy oblastí, které jsou klíčové pro koordinaci hospodářské politiky a pro finanční stabilitu země.

4.2. Míra připravenosti a stav negociací

Screening ke kapitole Hospodářská a měnová unie proběhl na závěr roku 1998 a vzhledem k přímé aplikovatelnosti práva ES v této oblasti i k relativně vysokému stupni harmonizace proběhl hladce. Hlavní pozornost byla z legislativního hlediska věnována *zákonu o ČNB*, kde výše uvedeným podmínkám nevyhověla možnost poskytnout vládě úvěr formou nákupu 3měsíčních pokladničních poukázek do výše ekvivalentu 5 % příjmů státního rozpočtu předchozího roku. Bylo potvrzeno, že tato nekonzistence bude při nejbližší novele zákona odstraněna. Zákon bude celkově revido-

ván tak, aby vyhovoval statutu členského státu s derogací na zavedení společné měny.

Po urychlení legislativních prací byl návrh novely předložen vládě v samém závěru roku 1999 s výhledem na její účinnost již od ledna 2001. Klíčové změny, resp. doplnění, kromě vypuštění shora uvedené pasáže, se týkají především následujících ustanovení:

- změny hlavního cíle ze stability české měny na cenovou stabilitu; pokud nebude dotčen tento cíl, má ČNB podporovat obecnou hospodářskou politiku vlády;
- bankovní dohled⁷ bude vztažen i na konsolidační celky, jejichž součástí je banka se sídlem v ČR;
- specifikace mezinárodní spolupráce včetně spolupráce orgánů dohledu;
- upřesnění osobní nezávislosti členů Bankovní rady včetně upřesnění detailů omezení výkonu výdělečné i nevýdělečné činnosti mimo výkon jejich funkce;
- striktního zákazu vyžadování a přijímání pokynů od vlády a dalších orgánů;
- výslovného zákazu financování veřejného sektoru;
- úpravy nezávislosti a postavení ČNB v rámci Evropského systému centrálních bank po vstupu ČR do EU.

Tento výčet není úplný. Má sloužit jako ilustrace toho, že i zdánlivě jednoduchou harmonizační úlohu je třeba dovést do detailu a že ani u primární legislativy se nelze spolehnout na její automatickou platnost z nadnárodní úrovně od okamžiku vstupu.

V ostatních výše uvedených oblastech se úpravy mohou týkat např. některých detailů úpravy investičních omezení různých institucionálních investorů (roztroušených po různých právních normách), technických záležitostí v oblasti statistiky a podobně.

4.3. Konvergence po vstupu

Jedno z prvních vážných rozhodnutí souvisejících se vstupem do EU bude na autority čekat záhy: připojí se ČR zároveň se vstupem i ke kurzovému mechanismu ERM II, nebo vyčká na pozdější, příhodnější okamžik? Na první pohled se zdá, že vazba české měny na euro s flukтуаčním pásmem $\pm 15\%$ je dostatečně volná (přestože jde o podmínku kurzové stability!), aby na jedné straně nepůsobila problémy z hlediska udržitelnosti, a tedy kredibility, na druhé straně aby demonstrovala připravenost přejít do další fáze integrace a podpořila celkovou makroekonomickou stabilitu. Ačkoli v rámci ERM II je závazek měnových autorit ke společné intervenci ve prospěch ohrožené měny proti předchozí praxi oslaben (pouze pokud neohrozí cenovou stabilitu v eurozóně), přece jen je pro ekonomiku naší velikosti zřejmě dostatečný. Přesto vzpomínka na měnový útok z roku 1997 zůstává živá: existuje-li pevná kurzová vazba měny malé otevřené ekonomiky v prostředí volného pohybu kapitálu, jsou možnosti měnové politiky velmi omezené a po-

⁷ Institucionální zakotvení dohledu nad bankami není v EU upraveno jednotně a ne vždy je jím pověřena centrální banka. Touto problematikou se budeme zabývat dále v kapitole 5 a 6. Tato oblast byla v zákonu o ČNB nově upravena v souladu s chystanou harmonizační novelou zákona o bankách.

litika fiskální – byť by reagovala sebelépe přiměřenou mírou restriktce – ovlivní reálné procesy s relativně velkým zpožděním. Klíčovým faktorem ovlivňujícím míru ztrát na HDP se pak stává síla finančního sektoru.

Je možný i pohled z opačné strany: na korunu lze útočit pouze potud, pokud existuje. Volnost kurzové politiky v malé otevřené ekonomice je vzhledem k síle mezinárodních toků kapitálu iluzí, období mezi vstupem do EU a přijetím společné měny (tedy zánikem měny domácí) by proto bylo dobré minimalizovat, aby se zkrátila doba, po níž by ekonomika mohla být vystavena nebezpečí „přestřelení“ reakce měnového kurzu na spekulativní pohyby kapitálu a z toho plynoucích ztrát na HDP. Póly akademické diskuze jsou tedy celkem jasné; spíše nastává čas na strážlivou analýzu různých scénářů oproštěnou od apriorních soudů a politických postojů.

Z institucionálního hlediska bude každý další posun do vyšších pater integrace znamenat předání dalšího dílu národní suverenity na nadnárodní úroveň. Stručně a zjednodušeně lze říci, že:

- ČNB se stane součástí Evropského systému centrálních bank s prvotním cílem cenové stability, bude se účastnit těch zasedání jejích orgánů, na něž budou mít přístup členské země mimo oblast eurozóny;
- ČR bude mít zatím svou měnu, rozhodování o jejím kurzu k ostatním měnám členských zemí bude ale věcí společného zájmu, jíž se budou mj. zabývat ministři financí na svých vrcholných schůzkách (tzv. Ecofin);
- po proklamaci členství v ERM II a dohodě o centrální paritě bude tato vazba dále formalizována; bez rezignace na splnění konvergenčních kritérií ji nebude možné porušit;
- vláda bude vypracovávat a ke společnému posouzení ostatním členským zemím předkládat závazné konvergenční plány – bude tedy muset odpovídajícím způsobem dotvořit svou institucionální strukturu;
- před přijetím společné měny bude mj. nutné znovu novelizovat zákon o ČNB a Ústavu, aby bylo možné předat měnovou suverenitu na nadnárodní orgány;
- po přijetí společné měny bude centrální banka plně integrována do ESCB a stane se jeho výkonným orgánem, podílejícím se „pouhým“ jedním hlasem na rozhodování o měnových záležitostech – měna se tedy vůči národní ekonomice stane exogenní veličinou;
- konvergenční plány budou nahrazeny plány stability a růstu, u nichž bude možné nedodržení přijatých kritérií penalizovat.

5. Harmonizace bankovní legislativy

5.1. Podmínky pro vstup do EU

V oblasti finančních služeb většina pravidel neplatí přímo z úrovně mezinárodního práva (z Římských smluv a jejich novel se na oblast finančních služeb, resp. bankovníctví vztahují pouze 2 články), ale členské státy jsou povinny je implementovat při dodržení ducha směrnic, tj. sekundární legislativy. Základními a nejznámějšími předpisy v oblasti bankovníctví jsou především tyto:

- První směrnice Rady ES č. 77/780/EHS z 12. 12. 1977, o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů vztahujících se ke zřizování a provozování obchodní činnosti úvěrových institucí – tzv. *1. bankovní směrnice*, která mj.:

- definuje úvěrové instituce jako podniky, jejichž obchodní činnost spočívá v přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů na vlastní účet,
- vyjmenovává taxativně subjekty v jednotlivých členských státech, na něž se nevztahuje,
- úvěrovým institucím stanoví základní požadavky na jejich fungování (v podstatě opatrnostní pravidla doporučená Basilejským výborem pro bankovní dohled),
- Směrnice Rady ES č.88/361/EHS z 24.6.1988, pro zavedení článku 67 Dohod – tzv. Směrnice o kapitálových tocích, která:
 - odstranila zbývající přeshraniční (cross-border) omezení při poskytování bankovních služeb – provedla v zásadě strukturální deregulaci,
 - po nabytí platnosti Smlouvy o Evropské unii byla nahrazena jejím článkem 73 b–h,
- Druhá směrnice Rady ES č.89/646/EHS z 15.12.1989, o koordinaci zákonů, nařízení a správních předpisů vztahujících se ke zřizování a provozování obchodní činnosti úvěrových institucí, kterou se mění a doplňuje směrnice č.77/780/EHS – tzv. 2. bankovní směrnice, která mj.:
 - kompletně uvolnila poskytování bankovních služeb a zakládání organizačních složek bank v rámci ES (*free establishment*),
 - stanovila odpovědnost bankovního dohledu v zemi sídla ústředí banky (*home country supervision*),
 - nařídila vzájemné uznávání platnosti bankovních licencí (*single passport, mutual recognition*).

Kromě uvedených předpisů existuje v EU celá řada důležitých bankovních předpisů v těchto oblastech:

- *bankovní dohled* – směrnice:
 - o vlastních fondech úvěrových institucí (1989)
 - o koeficientu platební schopnosti (1989)
 - o monitorování a řízení velké úvěrové angažovanosti (1992)
 - o dohledu nad úvěrovými institucemi na konsolidovaném základě (1992)
 - o předcházení praní špinavých peněz (1991)
 - o kapitálové přiměřenosti investičních firem a úvěrových institucí (1993)
 - 3. bankovní direktiva zvaná „Post BCCI“ (1995)
- *činnost bank na kapitálovém trhu* – směrnice:
 - o kolektivním investování převoditelných cenných papírů – UCITS (1998)
 - o investičních službách na poli cenných papírů (1993)
 - o koordinaci regulace zasvěceného obchodování atd.
- *poskytování spotřebitelských úvěrů*:
 - 1. a 2. směrnice (1987,1990)
- *pravidla soutěže a jejich vliv na bankovní operace* – směrnice:
 - o kontrole koncentrace při spojování úvěrových institucí (1989)
 - o zavádějící reklamě (1984)

- *ochrana vkladatelů*:
- – směrnice Evropského parlamentu a Rady o systémech pojištění vkladů (1994)
- *účetnictví bank* – směrnice:
- – o ročních účetních závěrkách a konsolidovaných účetních závěrkách bank a jiných finančních institucí (1986)
- – o publikačních povinnostech poboček působících v jiných zemích Společenství (1989) atd.
- *platební styk*:
- – směrnice o přeshraničním platebním styku (1997)
- – směrnice o platebních systémech (1998)
- – doporučení o transparentnosti bankovních podmínek vztahujících se k přeshraničním bankovním transakcím (1990)

Podmínkou pro vstup do EU je tedy *implementace* velmi rozsáhlého a složitého *acquis*, které je navíc velmi silně provázáno do dalších oblastí jako např. obchodního zákoníku, soutěžního práva, legislativních norem v ostatních oblastech finančních služeb a podobně. Kodaňská kritéria zahrnují požadavek na „dostatečně rozvinutý finanční sektor, který je schopen směřovat úspory do produktivních investic“. Krátkodobé a střednědobé priority Národního programu a Přístupového partnerství tuto obecnou podmínku v prostředí ekonomiky ČR upřesňují zejména ve dvou oblastech:

- dokončení privatizace bank,
- řešení problému klasifikovaných úvěrů.

To jsou však již požadavky jdoucí nad rámec harmonizace legislativy, a proto budou diskutovány v kapitole 6.

5.2. Míra připravenosti a stav negociací

V oblasti bankovníctví představují z *legislativního hlediska* podstatnou harmonizační materii klíčová ustanovení zákona o bankách. Původním záměrem bylo navrhnout kvalitativně novou právní normu moderní konstrukce, která by v sobě zahrnula i veškeré požadavky bankovních směrnic. Pragmatické řešení si zejména z časových důvodů vyžádalo postup cestou další – od nabytí platnosti zákona v roce 1992 již desáté – novely, tentokrát s přívlastkem harmonizační, charakterizujícím její hlavní cíl. Ačkoli v očích veřejnosti zejména po novelách z roku 1998 chybí zdánlivě málo k jejímu dotažení na evropskou úroveň (především zavedení hlavních principů 2. bankovní direktivy s odloženou účinností ke dni vstupu), jde o novelu poměrně komplexní a složitou.

V průběhu přípravy této novely došlo k rozhodnutí o vyčlenění platebního styku do zvláštní právní normy. Evropská úprava platebního styku se totiž nevztahuje jen na banky, a proto se zdálo příhodnější jít cestou speciálního zákona o *platebním styku*, jehož příprava je v počátcích.

Harmonizační novela zákona o bankách, která by měla vstoupit v platnost v roce 2001, nejspíše však 2002, řeší – mimo jiné – následující okruhy problémů:

- ačkoli v EU neexistuje pouze jediný model dohledu nad finančními trhy (blíže se tímto problémem budeme zabývat v kapitole 6), pro *bankovní do-*

hled je zásadní, že je upraven na *konsolidované bázi*. Současná česká legislativa (platný zákon o bankách a opatření ČNB č. 2/1999 Sb., o sledování kapitálové přiměřenosti na konsolidovaném základě) je na úrovni evropské direktivy z roku 1983: bankovní dohled ČNB podle ní sleduje pouze ty konsolidační celky, v nichž je banka na špičce pyramidy (pro plně kompatibilní úpravu chybělo jednak zmocnění v zákoně, jednak přesné vymezení pravomocí jednotlivých dohlížecích orgánů a jednotná úprava kapitálové přiměřenosti obchodníků s cennými papíry). Předmětem novely je posun na úroveň novelizované direktivy z roku 1992, podle níž bankovní dohled sleduje i ty konsolidační celky, v nichž se banka účastní alespoň 20 %. Praktickým krokem ke zkvalitnění dohledu nad finančními trhy se však v každém případě staly dohody o vzájemné spolupráci mezi ČNB, MF ČR a Komisí pro cenné papíry;

- v oblasti *pravidel bankovního dohledu* je míra harmonizace vysoká a zbývá dotáhnout pouze detaily v oblasti žádosti o udělení licence (tento užívaný termín nahradí výraz „povolení působit jako banka“) a procedur s tím spojených, náležitostí žádosti o předchozí souhlas ČNB s nabytím akcií banky, pokrytí i dalších typů rizika kromě úvěrového při dohledu na konsolidovaném základě a podobně. Jako kompatibilní s právem ES se již dnes dá označit Opatření ČNB č. 3/1999 Sb., o kapitálové přiměřenosti;
- pojištění depozit z hlediska výše pokrytí a měn bude nutné zvýšit nejpozději ke dni vstupu do EU na 90 % vkladu, nejvýše však ekvivalent 20 000 eur a vztáhnout i na devizové vklady; koncepční posun souvisí s požadavkem příslušné směrnice na pojištění nejen vkladu jako takového, ale i jakéhokoli dluhu banky s ním souvisejícího. Proto má novela zavést nový termín „*pojištění pohledávek z vkladů*“ a upřesnit dále okruh pojištěných produktů;
- vzhledem k zákazu financování potřeb veřejného sektoru z prostředků centrální banky bude ze zákona vypuštěna možnost úvěrovat Fond pojištění vkladů ze strany ČNB. Soutěžní právo ES však zakazuje takovou pomoc *ex ante* i ze strany státu; celá *koncepce Fondu pojištění pohledávek z vkladů* bude tedy muset být postavena na novém základě. To bude o to složitější, že domácí legislativa musí podle práva ES zaručit výplatu pojištěných vkladů v zákonem stanovených případech do 3 měsíců;
- technicky složité je zavedení klíčových institutů 2. bankovní směrnice (viz výše), které je proveditelné až v okamžiku vstupu (vyšší výhody – jako např. jednotnou bankovní licenci – si mohou podle pravidel OECD mezi sebou poskytnout pouze členské státy integračního seskupení; statut přidruženého člena není z tohoto hlediska akceptován). Proto jsou příslušná ustanovení v novele navrhována s odloženou účinností (ani EU sama by před datem vstupu s nečlenem tento režim nezavedla).

Tento výčet je pouze ilustrativní; zdaleka není úplný a některé problémy jsou zjednodušeny. K připravovanému *zákonu o platebním styku* vzhledem k zárodečnému stadiu jeho přípravy v době dokončování článku lze poznamenat pouze to, že by měl legislativně upravit platební systémy, platební styk a platební prostředky. Měl by zejména obsahovat:

- práva účastníků přeshraničního platebního styku,
- práva držitele elektronického či magnetického platebního prostředku (jde o jednu z „nejživějších“, dosud se vyvíjejících oblastí evropské legislativy),
- úpravu efektivního mimosoudního mechanismu k řešení sporu klienta a poskytovatele služby při platebním styku (tzv. bankovní ombudsman).

Měl by se stát normou, která stanoví pravidla bezpečnosti platebních systémů, definuje pojem platební systém a stanoví povinnosti při jeho provozování. Vzhledem k dosud neukončenému vývoji evropské legislativy zejména na poli elektronického bankovníctví bude příprava zákona do jisté míry „střelbou na pohyblivý cíl“.

Harmonizace bankovní legislativy se neomezuje pouze na zákon o bankách. Přímá či nepřímá souvislost s řadou *jiných právních norem* je ale natolik komplikovaná, že vystihnout na malé ploše všechny podstatné záležitosti nelze. Vybrány jsou tedy pouze ty, jimž byla v rámci screeningu věnována Evropskou komisí z těch či oněch důvodů pozornost.

Praní špinavých peněz je pro EU citlivým tématem, o to více, že u Evropského soudního dvora probíhá pře mezi Evropskou komisí a Rakouskem ve věci zákazu použití tradičního (rakousko-uherského!) produktu – vkladních knížek na doručitele. Rakousko nesplnilo svůj předvstupní závazek a dosud neodstranilo tyto anonymní vkladové účty, které nejsou v souladu nejen s evropskou legislativou. OECD dokonce v reakci na laxnost postupu rakouských autorit vyzvalo banky členských zemí, aby s rakouskými peněžními ústavy nabízejícími klientům tyto vkladní knížky přerušilo obchodní styky, neboť část peněz takto uložených by mohla pocházet z nelegálních transakcí. Novela občanského zákoníku by měla obdobný problém v ČR vyřešit. Nejenom zakazuje vydávání nových vkladních knížek na doručitele, ale u dosavadních ukládá povinnost identifikovat majitele při prvním pohybu na účtu a vklad buď vybrat, nebo převést na vklad na jméno.

Hypoteční bankovníctví je oblastí, jejíž úprava není v ČR příliš podrobná. Zákon o bankách definuje jako hypoteční tu banku, která má povolení vydávat hypoteční zástavní listy (HZL)⁸, zákon o dluhopisech pak jejich vydávání povoluje pouze bankám, které jsou právníkou osobou v ČR (vylučuje tedy např. mateřskou firmu poboček zahraničních bank). Český model je ve své podstatě odvozen od německého, resp. rakouského standardu (vedle nich existuje např. anglo-americký model, který je zásadně odlišný), EK ve spolupráci s OECD však přezkoumává, nakolik je právní úprava obvyklá v některých státech EU (mj. právě v Rakousku a Německu) v souladu se zárukami volného pohybu kapitálu. Klíčovým momentem uvedené úpravy je přednostní uspokojení nároků držitelů HZL před ostatními věřiteli v případě bankrotu emitenta těchto listů, které z nich činí atraktivní a bezpečný cenný papír ležící v jádru mnoha vládních politik pro podporu bydlení. Zdá se, že i v případě, že „německý“ model projde příslušným zkoumáním, bude v ČR nutné umožnit vydávání HZL alespoň mateřským firmám poboček zahraničních bank, které prokážou stejný stupeň ochrany jejich držitelů v případě bankrotu jako v ČR. Celý problém je poněkud složitější i o fiskální aspekty; ČR se nicméně zavázala – a EK to akceptovala – vyčkat výsledků šetření EK a domácí legislativu jim přizpůsobit, ukáže-li se to nutné.

Poslední z problémů, které na tomto místě zmíníme, je *možnost vyjmout vybrané instituce z režimu 1. bankovní směrnice*. Přílohou k této směrnici (viz 5.1) je seznam institucí, které jednotlivé členské země v době jejího vzniku či při svém přijetí navrhly vyjmout z jejího režimu a nepovažovat je tedy za banky. Jedná se např. o státní instituce na podporu vývozu, různé

⁸ Emisi hypotečních úvěrů, pokud má jiné zdroje krytí než hypoteční zástavní listy, však nebrání žádné ustanovení platných předpisů, a to ani u poboček zahraničních bank.

instituce konsolidačního typu, u Irska a Velké Británie i o úvěrní družstva a podobně. Vzhledem k problémům a nutným kompromisům v době přijímání zmíněné směrnice (1977) jde o seznam značně široký. Jenže východní vlna rozšíření přichází s takovým časovým odstupem, že i pohled samotné EU na aktuálnost tohoto seznamu se změnil; EK se k povolování nových výjimek stává skepticky a chce pro ně od kandidátské země perfektní zdůvodnění. Především musí být (mimo jiné!) prokázáno „zaměření instituce na velmi specifický a omezený účel, tj. aby nepředstavovala absenci pravidel pro obezřetné podnikání zvýhodněnou konkurenci pro běžné komerční banky“ (výhody plynoucí z výhradního práva poskytovat nějakou službu nesmí taková instituce využívat na trhu služeb, na kterém působí ostatní banky; na druhé straně nesmí být narušena hospodářská soutěž v důsledku toho, že stejná šance poskytovat určité služby nebyla poskytnuta i jiným bankám, které by byly schopny pro výkon takové agendy vytvořit odpovídající podmínky).

Při screeningu prohlásila česká delegace v souladu s vládou schváleným mandátem, že zvažuje vynětí České exportní banky, Českomoravské záruční a rozvojové banky a Konsolidační banky z režimu 1. bankovní směrnice. V současné době tento svůj postoj konkretizuje; vznikne-li z Konsolidační banky Konsolidační instituce (tedy subjekt mimo bankovní sektor, bez bankovní licence), není potřeba o výjimku žádat. U ČMZRB a ČEB je klíčovým momentem k posouzení, zda výhody vynětí (výjimky z pravidel opatrnostního dohledu, např. co se týká angažovanosti vůči jednomu klientovi či výše kapitálové přiměřenosti) převáží nevýhodu ztráty jednotné bankovní licence či zda jsou výjimky vůbec zapotřebí.

Specifická je *situace spořitelních a úvěrových družstev* – kampeličky sice podle názvu byly v ČR obnoveny ve jménu předválečné tradice, ale ve zcela odlišném prostředí a na naprosto jiném základě. Jejich podoba univerzálních pseudobank nemá nic společného s úvěrními družstvy sloužícími potřebám pouze uzavřených komunit (určité obce, zaměstnanců jednoho podniku, členům zájmového spolku či sdružení), a proto zaslíbené neudívalo, že se činnost řady z nich díky absenci opatrnostních pravidel a slabinám dohledu stala ideálním nástupišťem pro kriminalitu bílých límečků nebo se dostala do problémů prostě v důsledku nezkušenosti svých zakladatelů. Dosavadní pokusy o nápravu situace zahájené radikálním a chvályhodným čištěním sektoru zatím bohužel nepřinesly shodu na podobě plně harmonizované legislativy; bude-li možná výjimka z výše uvedené směrnice, bude se maximálně týkat výše základního jmění. Je otázkou, zda převzetí ostatních pravidel platných pro banky vůbec některá z existujících institucí přežije či zda se podaří případná transformace na model „reiffeisenek“ známý z Rakouska. Kardinálním problémem z hlediska ochrany střadatelů pak je, zda vůbec nějakou výjimku pro kampeličky požadovat. Proto vláda rozhodla, aby byl nový zákon připraven tak, aby byly požadavky směrnic EU respektovány.

5.3. Konvergence po vstupu

Česká republika se zavázala převzít veškerou bankovní legislativu, resp. legislativu v oblasti finančních služeb, bez jakýchkoli žádostí o přechodná období nejpozději k datu vstupu do EU. Další vývoj proto bude probíhat nikoli doháněním, ale paralelně s ostatními členskými zeměmi. Vybrané

otázky související s nelegislativními aspekty kvality a stability finančního sektoru budou diskutovány v následující části.

6. Ostatní – mikroekonomické a institucionální – předpoklady

6.1. Podmínky pro vstup do EU

Pohybujeme se v rovině „dolaďování“ plnění kodaňských kritérií, *acquis* v oblastech mimo bankovní sektor, avšak důležitých pro finanční sektor jako celek; s nadsázkou bychom mohli říci, že jde o souhrn všech ostatních podmínek, protože bez jejich splnění ČR do EU nevstoupí, a tudíž nebude mít smysl mluvit o jednotném trhu finančních služeb atd. To by však bylo přílišné zobecnění; soustředíme se proto dále na oblasti jmenované v posudcích EK o pokroku při přípravě na členství: na transparentnost veřejných financí, dokončení procesu liberalizace cen, soutěž a rovné podmínky regulace ve finančním sektoru, dopravní bank, kritický balík legislativy a vymahatelnost⁹ práva, tj. na vybrané problémy, jejichž vyřešení závisí na činnosti vlády, parlamentu a autorit obecně. Před pokusem o celkové shrnutí uvedeme několik úvah o vývojových trendech ve finančním sektoru z hlediska bank.

6.2. Míra připravenosti a stav negociací

Po poměrně dlouhé době nejistoty o tom, jakým způsobem a jak rychle budou autority postupovat ve výše načrtnutých oblastech, začíná se budoucnost rýsovat jasněji. Kritická zpráva EK z loňského roku hrála roli katalyzátoru, který urychlil vývoj pozitivním směrem. Rozhodující politické síly se dohodly na prioritě harmonizačního úsilí, vláda podstatně urychlila harmonogram legislativních prací, parlament potvrdil svou připravenost jednat mimořádným tempem a s předností pro právní normy související s naším vstupem do EU. Proces liberalizace cen by měl být završen do roku 2002 (tedy v předstihu před termínem, do kterého jsme se zavázali být na vstup připraveni), privatizace zbývajících podílů státu v bankách by měla být dokončena letos (a existují proto dobré předpoklady), řada klíčových návrhů zákonů byla již předložena.

Z hlediska transparentnosti veřejných financí byla sice už předchozí vládou přijata koncepce reformy tzv. transformačních institucí (s pozorovateli ze zemí EU je lépe mluvit spíše o skrytém dluhu – *hidden debt* – nebo o *contingent liabilities of the Government*) – při jejich rozkrývání vydatně pomohli experti Světové banky¹⁰ –, realizace se však proti plánu prodlužuje. Je proto poměrně složité srovnat schodek soustavy veřejných financí ČR se zeměmi EU podle známého maastrichtského kritéria a při studování srov-

⁹ V období těsně po zveřejnění posudku EK na připravenost ČR ke vstupu do EU v roce 1999 byl autor tohoto článku svědkem konstatování vysokého představitele EU, že pokud u nás není po zásluze trestána kriminalita bílých límečků a věřitelé jsou znevýhodněni před dlužníky, nemá příliš velký smysl pořádat závody s ostatními kandidáty v tom, zda ten, či onen zákon projde dříve parlamentem.

¹⁰ Experti Světové banky kromě výše uvedeného pomohli i při hledání řešení strukturálních a institucionálních problémů jak vypracováním studie o kapitálovém trhu v ČR, tak analýzou české ekonomiky z hlediska vstupu do EU.

návacích analýz je třeba určité ostražitosti. Určité potenciální nebezpečí se z hlediska transparentnosti skrývá i za plánovaným vznikem vybraných mimorozpočtových fondů (bydlení a dopravy).

Jak je uvedeno v části 4.1, podle Maastrichtské smlouvy nesmějí centrální banky členských zemí poskytovat úvěry jakýmkoli podnikům ve veřejném sektoru. Z tohoto hlediska je zřejmé, že břemeno případných konsolidačních programů zaměřených na řešení nadměrných rizik v bankovním sektoru bude muset být v budoucnu plně zvládáno prostřednictvím státního rozpočtu. Příprava a průběh privatizace České spořitelny, a.s., a Komerční banky, a.s., ukázaly, jak nákladné může být řešení obdobných problémů se všemi dopady právě na vyrovnanost veřejných financí. Po našem vstupu do EU bude navíc každá obdobná akce bedlivě sledována i z hlediska pravidel státní pomoci a ochrany hospodářské soutěže. Do budoucna je tedy cestou spíše prevence vzniku klasifikovaných úvěrů a jejich zakonzervování v bilanci bank, a to jak posílením, zkvalitněním a lepším propojením dohledu nad finančními trhy, tak významným posunem v právní úpravě a fungování konkurzu a vyrovnání v ekonomice jako celku.

Propojování institucí aktivních na finančních trzích ať už akvizicemi, fúzemi, či vznikem finančních konglomerátů vede k nutnosti nejenom »dotáhnout« úroveň dohledu nad kapitálovým trhem, pojišťovnami či penzijními fondy alespoň na úroveň dohledu bankovního, ale vynutí si i těsnější spolupráci jednotlivých dohledů. Ačkoli v EU neexistuje v této oblasti jednotné schéma a ani výklad Maastrichtské smlouvy pro oblast bankovního dohledu a díl odpovědnosti ECB za něj nejsou zcela ujasněny, v budoucnu se nedá vyloučit sloučení dohlédacích institucí pod jednu střechu, tak jak tomu je již dnes ve Skandinávii, Maďarsku, Irsku či Velké Británii. Takový krok ovšem není se vstupem do EU nutně spojen a mohlo by k němu dojít, pokud vůbec, i v pozdějším horizontu.

Z pohledu bank budou ve vývoji finančního sektoru v období zejména před vstupem do EU viditelné následující tendence, které budou ovlivňovat míru konkurence na trhu:

- *poroste význam kapitálového trhu* jako místa, na němž budou společnosti i banky usilovat o shromáždění prostředků pro posílení vlastního kapitálu. Lze očekávat, že poptávka po bankovních úvěrech k tomuto účelu klesne. Tento trend bude do určité míry vyrovňovat *zvýšená poptávka po službách investičního bankovníctví* (služby spojené s upisováním nových emisí, poradenství a podobné); poskytování produktů tohoto typu bude mít pro banky navíc tu výhodu, že nebude zatěžovat jejich bilance klasifikovanými úvěry;
- pokud dojde ke změně penzijního systému ze schématu průběžného financování na fondový systém či k jejich vyváženějšímu mixu, lze očekávat, že část úspor obyvatelstva se přelije z bankovních vkladů do produktů *penzijního pojištění, resp. připojištění*. Tyto úspory budou na trhu umístěny nikoli prostřednictvím bank, ale spíše budou investovány do cenných papírů částečně doma a částečně v zahraničí. Větší roli budou s postupem liberalizace pojišťovnictví (např. uvolnění možnosti uzavřít životní pojištění v zahraničí) hrát i produkty typu kapitálově-životního pojištění. Je tedy možné, že bankovní sektor jako celek bude disponovat menším objemem zdrojů i na straně pasiv;
- *dnešní relativně volná pravidla pro podnikání nebank na finančním trhu* budou postupně sjednocena s přísnými regulačními standardy EU. Tento

pohyb bude z velké části eliminovat dnešní konkurenční nevýhody bank (např. v oblasti kapitálové přiměřenosti – viz název směrnice z r. 1993 v 5.1).

6.3. Konvergence po vstupu

Pokud i poté, co největší české banky budou privatizovány do rukou zahraničních vlastníků (odhaduje se, že jejich podíl na aktivech v bankovním sektoru celkem bude obdobný jako v Maďarsku, tedy blízký 70 %), lze ještě v pravém slova smyslu mluvit o konkurenci přes hranice, můžeme její rá-
dový nárůst očekávat právě po vstupu ČR do EU. Nejenom díky fenoménu jednotné licence, ale spíše díky možnosti poskytovat služby bez založení po-
bočky či dceřiné společnosti v zemi. Vzhledem k obsazenosti a relativní „vy-
zrálosti“ bankovního trhu lze spíše očekávat nárůst konkurence ze strany
ostatních účastníků finančního trhu.

Práce na stabilizaci a zvyšování síly bankovního sektoru však nekončí;
spíše naopak je do jisté míry předpokladem pro postup do vyšších inte-
gračních pater.

7. Shrnutí

Hospodářská konvergence je dlouhodobý proces a z tohoto pohledu bude
ovlivňovat průběh všech období, která v článku charakterizujeme. Vychá-
zíme z toho, že podmínkou pro urychlené sblížení reálné úrovně hospodářs-
ké výkonnosti ČR s průměrem ekonomik EU je – při souběžné nutnosti kon-
vergence nominálních veličin – realizace opatření v oblasti strukturálních
politik, legislativy, institucionálního rámce apod., jež bude vytvářet pod-
mínky pro nastartování dlouhodobě udržitelného růstu. Dosavadní vývoj
svědčí o tom, že jejich urychlená realizace může pozitivně ovlivnit českou
ekonomiku již v období před vstupem do EU; úlohu ztěžuje to, že středně-
době by tato opatření měla být realizována v prostředí relativně restriktiv-
ního mixu měnové a fiskální politiky zaměřeného především na vyrovnanost
veřejných financí a alespoň udržení výsledků procesu dezinflace.

V etapě *před vstupem ČR do EU* (jak je zřejmé, v celém textu vycházíme
z referenčního data 1. 1. 2003, které představuje *jednostranný závazek ČR
k plné připravenosti na vstup do EU*) dojde:

- k uvolnění dalších omezení pohybu kapitálu,
- ke sjednocení podmínek podnikání subjektů na finančním trhu v ČR,
- k nárůstu konkurence nebank podnikajících na finančním trhu vůči ban-
kám,
- k největšímu sblížení standardů s EU a v tomto smyslu i
- k určité konsolidaci domácího trhu včetně
- doprivatizace většiny strategických subjektů, zejména bank, která při-
nese zároveň i další internacionalizaci domácího trhu,
- k legislativním a institucionálním změnám zmíněným v předchozím textu.

Zároveň bude toto období klíčem k úspěchu v etapě následující. Po zave-
dení společné měny při bezhotovostních operacích na začátku roku 1999 se
bude ještě během této etapy (2001) eurozóna adaptovat na hotovostní euro
a národní měny dotyčných států jím budou plně nahrazeny. První etapu
zvládl české banky – byť „ze závětrí“ pozice outsiderů – hladce; určitým

překvapením jak v EU, tak v přidružených zemích byl relativně malý zájem spotřebitelů o produkty v euru. Souběžně s tím, jak euro nahradí národní měny, se však bude konkurenční boj o drobného klienta přirostávat.

Start 2. etapy – tedy samotný *vstup do EU* – bude doprovázen nárůstem konkurence (nejenom) v bankovním sektoru, daným přijetím podmínek podnikání v rámci jednotného trhu – včetně volného vstupu do odvětví a volného poskytování přeshraničních služeb. Proces otevírání českého trhu bude dokončen; to přinese nejenom zvýšený konkurenční tlak, v němž obstojí jen ti nejlépe připravení, ale i nezanedbatelné příležitosti k expanzi. Účast v kurzovém mechanismu *ERM II* souběžně s touto etapou či později v zásadě vnese »pouze« další stabilizující prvek do makroekonomického rámce. Pro hospodářskou a měnovou politiku však začne proces »učení se« pracovat v institucionálních podmínkách koordinace hospodářských politik, silné měnové politiky určované zvnějšku a příprav na plné včlenění centrální banky do ESCB, skutečné a závazné konvergence se všemi klady a zápory.

Zatímco předchozí etapy byly z hlediska bank spojeny zejména s náklady a různými »nebezpečími« souvisejícími s nutností jejich restrukturalizace a podobně, teprve až závěrečná etapa – tedy *vstup do pásma jednotné měny* – může v případě optimální národohospodářské situace ekonomickým subjektům přinést to podstatné – očekávanou úsporu transakčních nákladů a další výhody s ní spojené. Ztráty různých podob suverenity (nejzřetelněji v měnové oblasti) by měla kompenzovat přímá účast na celoevropském rozhodovacím procesu, na rozsáhlém a hlubokém evropském trhu. Jaké bude optimální časování našeho postupného přechodu k jednotné měně, bude do značné míry ovlivňovat i to, jak silný a stabilní bude finanční sektor ČR a v jeho rámci – nikoli na posledním místě – bankovníctví.

LITERATURA

- Česká národní banka (1999): *Dlouhodobá měnová strategie*. Praha, 1999.
- European Central Bank (2000): *The Eurosystem and the Accession Process*. Frankfurt, 2000.
- European Commission (1999): *Accession Partnership with the Czech Republic*. Brussels, 1999.
- Evropská dohoda zakládající přidružení mezi ČR na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé. Sbírka zákonů ČR č. 7/1995.
- Evropská komise (1999): *Agenda 2000: náročné úkoly rozšíření*. Brusel, 1999.
- Evropská komise a vláda České republiky (1999): *Společné zhodnocení priorit hospodářské politiky České republiky*. Brusel, 1999.
- JONÁŠ, J. (2000): Nositel Nobelovy ceny za ekonomii za rok 1999. *Politická ekonomie*, 2000, č. 1, s. 113–118.
- Ministerstvo zahraničních věcí ČR (1999): *Národní program přípravy České republiky na členství v Evropské unii*. Praha, 1999.
- MUNDELL, R. A. (1961): A Theory of Optimal Currency Areas. *American Economic Review*, 1961, pp. 657–665.
- PROCHÁZKA, P. (1996): *Mezinárodní bankovníctví*. Praha, Bankovní institut, a.s., 1996.
- Vláda České republiky (1998): *Hospodářská strategie vstupu do EU: východiska a směry řešení*. Praha, 1998.
- Vláda České republiky (1999): *Hospodářská strategie vstupu do Evropské unie – konkurenceschopnost, růst, zaměstnanost, solidarita*. Praha, 1999.

Pozn.: Oficiální dokumenty jsou dosažitelné na internetových stránkách příslušných institucí.

SUMMARY

JEL Classification: F 15, F 20, F 33, E 69, G 20, K 20

Keywords: integration – banking sector – integration stages – integration factors

The Integration of Czech Banking into the European Single Market

Petr PROCHÁZKA – Czech National Bank, Member of the Czech Negotiation Task Force

This article analyses the progress of the integration of the Czech banking sector into the European Single Market. Different stages of the integration effort are assessed together with their main factors. The introduction of the euro in the Czech Republic as a legal tender subsequent to the achievement of Maastricht criteria is herein defined as the final stage of such integration. Among the integration factors addressed in the paper are: macroeconomic conditions, the degree of liberalization of capital movements, institutional conditions, harmonization of banking legislation, and outstanding microeconomic and institutional preconditions. In each of these areas the conditions that need to be met towards the Czech Republic's accession to the EU are described, along with the different levels and stages of preparedness and the situation in the negotiation process as of March 2000, including further convergence requirements towards realizing Czech EU membership.